

J. B. Allcock

Populizam: Iscrpna biografija*

I

Posljednjih je desetak godina sociološki rječnik obogaćen riječju »populizam«. Ova je riječ općenito bila prihvaćena te se u posljednjih pet godina njena upotreba dosta proširila. Poput mnogih drugih riječi koje su »ušle« u krug prihvaćenih socioloških termina, ova je riječ provela mnoge godine »poganskog« života, jer su je upotrebljavali oni koji je nisu precizno definirali. Preobražaj je doživjela u periodu katekizma, kada se riječ upotreb-**ljava da bi se populizam označio kao prikladan tehnički termin društvenih znanosti.**

Ovaj proces ni u kom slučaju nije neobičan; ima čitav niz primjera sličnih riječi koje su se tako izdigle i postale desna ruka u društvenim znanostima — »klasa«, »porodica«, »uloga«, »moć«, itd. Lista je predugačka, pa se ovaj proces stvarno može smatrati preobražajem koji mu je više zajednički od njegovih glavnih alternativa — neologizama — kao normalne procedure pri širenju sociološkog rječnika.

Cilj je ovoga članka osvijetliti biografiju pojma »populizam«. Termin »biografija« pažljivo je uzet, budući da nemam namjeru poduzimati čistu logičku pojmovnu analizu termina i njegove upotrebe. Ne težim niti testirati empirijsku korisnost pojma »populizam«, gdje se različiti primjeri populizma rangiraju nasuprot apstraktnom modelu koji izgleda toliko prihvatljiv da bi ga se moglo zadržati. Namjera mi je ispitati mijenjanje načina na koji se riječ upotrebljavala otkako postoji, jer vjerujem da nam p r o m j e n e u n a g l a š a v a n j u i nedostatak unutrašnje konzistentnosti u njejoj upotrebi govore nešto o fenomenu na koji se odnose.

Naše će istraživanje nalikovati na tip medicinske dijagnoze gdje se prvo pacijenta hrani radioaktivnom supstancom a poslije toga, naravno, obilježavaju svi detalji unutrašnjeg tjelesnog procesa. Mi ne uvodimo populizam direktno u sociološki rječnik, nego ćemo kroz promjene u njegovoj upotrebi naučiti nešto o »populizmu« a isto tako i o sociologiji.

II

Negdje polovinom posljednjeg destljeća, populizam je bio predmet na kojega su pažnju usmjeravali povjesničari, te je za sociologe bio nešto manje

* Jedna ranija verzija ovoga napisa bila je pročitana diplomiranim studentima na Bradford sveučilištu. Zahvalnost dugujem prof. Peteru Worsleyu sa Manchester sveučilišta, za njegove primjedbe povodom prvog napisa, te prof. Johnu Eldridgeu sa Bradford sveučilišta za njegove primjedbe na sadašnju verziju. Odgovornost za izdavanje ovoga napisa je, ipak, u potpunosti moja sama.

atraktivan. Prije ovoga vremena ova je riječ imala dva specifična značenja. U prvom redu ona se odnosila na radikalne grupe ili pokrete centrirane na američkom Srednjem zapadu, a svoj vrhunac doživjela je posljednjih godina prošlog stoljeća. Jedan je od ovih pokreta poznat kao populistička partija, kao pokret koji je nadživio svoje vrijeme, davši svoje ime generičkom tipu radikalne ruralne politike.¹

S druge strane, značenje su pokretu dali rani utopijski socijalisti među ruskim intelektualcima istovremeno, koji su vjerovali da jednako politička revolucija kao i opći moralni preporod ruskog naroda može doći iz mase seljaka — »naroda«. Jedan je predstavnik takvog mišljenja nazvan »narodnik«, što u ruskom znači »narod«, »pleme«, »nacija«. Povjesničari engleskog govornog područja pokazali su zanimanje za ovaj aspekt ruske povijesti i preveli riječ »narodnik« kao populist.²

Jasno je da ne postoji nikakva neposredna veza između dva navedena primjera »populizma«: nijedan primjer nije kopiran iz drugoga, te je primjena na svaki od njih bila prilično slučajna, a i bez dodatnog, specijalnog analitičkog značenja. Populizam je bio samo razina identifikacije dvaju odvojenih povijesnih fenomena. Ispituje li se rad političkog značenja: populizam bi bio samo razina identifikacije dvaju odvojenih povijesnih fenomena. Ispituje li se rad političkih sociologa u poslijeratnom periodu, zamjećuje se da ne postoji veće značenje od onoga koje se pridaje riječi »populizam«.

Najraniji pokušaj ispitivanja ovoga termina bio je pojavljivanje članka Edwarda Shilsa, koji je izdat 1954. godine. Premda Shils raspravu o populizmu vezuje s vrlo specifičnim tretmanom američke politike, očito je da on teži da njegova ocjena bude relevantna, a ne samo kao analogija.

Centralna teza Shilsovih argumenata leži u ispitivanju važnosti pravnih pravila za kontinuitet političke demokracije. »Populizam« nalikuje na jednu važnu okosnicu pravnog pravila. Njegova je bit sadržana u »vjerovanju da (narod) ljudi nisu jednaki sa svojim upravljačima, nego da su mnogo bolji od njih.«³

Glavni ciljevi ove radikalne opozicije društvenoj heterogenosti bili su u prošlosti »veliki biznismeni«, »intelektualci« i »političari«, ali je ova hiperdemokracija prijetila **svim** autonomnim centrima vlasti u društvu. Najopasniji je od ovih napada s točke gledišta kontinuiteta liberalne demokracije, prijetnja nezavisnosti zakona i članovima sudstva koji sebe smatraju nosiocima legitimiteta u demokratskim režimima.

Premda je on jasno ciljao na makartizam jasno je ipak da je gledao mnogo šire od toga. Njegov je problem bio priroda uvjeta potrebnih za liberalnu demokraciju uopće.

»Populizam« je za Shilsa jedan ideološki fenomen; on nije tako jasno usmjeren na identificiranje društvene baze pokreta, izuzmu li se pri tom općenita značenja njegova ruralnog porijekla. Pretpostavka da je proces

¹ Vidi npr. The Encyclopedia of Social Science (1935) »Populism«; C. M. Destler, American Radicalism 1865—1901, Quadrangle Paperbacks, 1966.

² Radi primjera upotrebe ove riječi, pogledaj F. Venturi »The Roots of Revolution«, Weidenfeld & Nicholson 1960; i A. Walicki, The Controversy Over Capitalism«, O. U. P. 1968.

³ Vidi na primjer, R. Heberle. Social Movements, Appleton Century, Crofts, 1951; Esp. pp. 187-9 i 240-1.

⁴ E. A. Shils, »Populism« and the Rule of Law, University of Chicago Law School Conference on Jurisprudence and Politics, travanj 1954, Serija konferencija no. 15, str. 99—107.

⁵ Shils, op. cit. str. 103.

niveliranja donjih, tendira ka pretpostavci da je njegova podrška u nižim klasama. Pa ipak, njegova je ideološka analiza zanimljiva, jer on pretpostavlja da se populizam može tumačiti kao kontradiktorna tendencija koja je sadržana u glavnim temama egalitarne ideologije američkog društva. To je uglavnom i ekstremni proizvod tradicije o moralnoj jednakosti⁶, no ipak postoji riziko da će se pokret širiti prihvaćanjem principa u napisu, ali negiranjem strukturalnih uvjeta za demokraciju kroz njenu praksu.

Pođe li se s druge strane, čini se da Shils smatra da McCharthysm nije nekakav »aberrant« u američkom društvu, nego da se nasuprot tome može objasniti u odnosu na bitne elemente ako postoji općenito prihvaćen sistem vrijednosti.⁷

Čini se da se malo znalo za ovaj pristup »populizmu«, i to za čitav niz godina. Napisi iz 1959. S. M. Lipseta prezentiraju nam analizu fenomena koji je dosta sličan fenomenu kojega opisuje Shils.⁸ Lipset, poput Shilsa, generalizira s polazne točke u američkoj politici, što se pojavljuje u njegovom pojmu »populizma«, »masovnog antidemokratskog pokreta« u širem smislu. Sličan Shilsovom tipu populizam je Lipsetov makartizam, koji je prije populizam nego tradicionalni ruralni radikalizam; uz prisutnost drugih »ekstremista«, pokreti su grupirani pod istim poglavljem — posebno u Lousianni — longizam, od 1920 do 1930, te za vrijeme osvajanja Ku Klux Klana.

Nasuprot Shilsu, orijentirni je fokus Lipsetove diskusije društvena baza pokreta, prije nego li njegova ideologija. On se dosta poziva na studiju Trowa, koji je izvor podrške McChyrthyju vidio u malim gradovima New Englanda, u kojima Trow ističe da je glavna baza podrške u malim biznismenima, koji se pridržavaju »liberalističke ideologije 19. stoljeća«. On predlaže, da u ovo vrijeme ovo postaje jedna od vodećih političkih tradicija u Americi, koja nema institucionalizirano mjesto na političkoj sceni — malo predstavništvo ili lidere u velikim partijama, one koji stiču glas i mjesto kroz McCharthyja, kojemu izražavaju svoj strah i mržnju protiv velikih, tih sjajnih i razornih ideja koje izlaze iz gradova i velikih institucija, koje nište stare putove i uvjerenja.⁹

Oni pokreti koje Lipset označava kao »populističke«, nalaze sličnu karakterističnu podršku u stratumu politički isključene krupne buržoazije, te takve ideologije koja se zasniva na odbacivanju svih stvari koje dolaze iz metropole.

Ovdje se navode različite »liberalne« klase koje žive u različitim područjima. Krupna buržoazija ovih dijelova ne samo da trpi deprivaciju, budući da je relativno okrenuta svojoj klasi, nego je također sačinjavaju članovi zajednica, status kojih i utjecaj u širem društvu rapidno **opada**. S vremena na vrijeme, zavisno od različitih, specifičnih povijesnih faktora, ovaj diskontinuitet vodi ovu klasu ka prihvaćanju različitih iracionalnih protestnih ideologija — regionalizma, rasizma, supernacionalizma, antikomopolitizma, makartizma, fašizma i drugih.¹⁰

⁶ Ibid., str. 107.

⁷ Radi slične suvremene interpretacije McCarthyisma, vidi T. Parsons »Social Strains in America« u njegovoj »Structure and Process in Modern Society«, Free Press, 1960. Prvi put je članak bio izdat 1955.

⁸ S. M. Lipset Political Man, Doubleday Anchor edition, 1963, str. 169—73 Original je bio izdat 1960.

⁹ M. A. Trow, »Mmall Businessman, Political Tolerance, and Support for McCarthy«, u *AJS*, 64:1958, str. 276. Cit. prema Lipsetu sa str. 171-2.

¹⁰ Lipset, op. cit., str. 172-3.

Za Shilsa je ključ povezivanja između populizma i društva sadržan u »glavnoj struji« američke ideologije; za Lipseta, specifični je sadržaj ideologije relevantan, a veza je socijalno-psihološki pojam »relativne deprivacije«.

U vrijeme kada se pojavljuje Lipsetov »Political Man« — »Politički čovjek«, William Kornhouser je izdao također svoju »Politiku masovnog društva« — »The Politics of Mass Society«. ¹¹ Kornhouser je očito svjestan prijašnjeg članka Shilsa, te njegov interes za populizam smatra simptomom određenih stanja u društvu, prije nego posebnim pokretom, kako populizam podrazumijeva Lipset. U ovom značenju Kornhouser češće upotrebljava »populističku demokraciju« da bi objasnio fenomen koji ga zanima.

Intencija je »The Politics of Mass Society« — Politike masovnog društva — da objasni upotrebu termina »mass society« — »masovno društvo«: da istakne divergentnost a često i kontradiktorne načine na koje se termin upotrebljavao u prošlosti te na osnovi ovoga kritičkog ispitivanja da nam pribavi konsistentnu klasifikaciju tipova političkog poretka unutar kojega se može locirati »masovno društvo«. Kornhouser pristupa ovom problemu pokušavajući klasificirati vezu između »elita« i »ne-elita« u društvu.

Diskusija o »populizmu« u Kornhouserovu radu locirana je unutar konteksta diskusije o **problemima institucionaliziranja vlasti**.

U povezanosti sa demokratskom vladom, pitanje je da li društvene formacije postoje radi podržavanja vlasti jednako kao i slobode. Gdje demokratizacija uspijeva bez adekvatnih podupirača vlasti, ona onda vodi do napuštanja novih pravila oblikovanih prije masovnih pokreta koji ih razaraju. Gdje demokratizacija uspijeva bez adekvatne protekcije za slobodu, to onda vodi individue do masovne orijentacije k elitama koje njima dominiraju. Ukoliko se demokratski proces može kombinirati sa stabilnom i zatvorenom vlašću, postat će masovni pokreti nezavisno od slobode i demokracije same.¹²

»Populistička demokracija« postoji zato gdje god postoje demokratski **oblici zastupljenosti, bez jednako snažnog razvoja PRAVNIH PRAVILA** — »the rule of law«. Na ovaj način »populistička demokracija« suprotstavlja se »liberalnoj demokraciji«, koja je udružena s ne samo razvijenim pravnim pravilima, nego se također nastavlja na tradicionalne oblike legitimiteta.

S ovoga se aspekta ancien régime u Francuskoj sa svojim nesigurnim političkim poretkom uspoređuje s razvijenom demokracijom u Engleskoj.

Uvođenje običajnog prava u Engleskoj nije imalo takvu sudbinu, djelomično zbog toga što se javljalo iz ograničene monarhije i ustavne tradicije. S jedne su strane vladajući oblici i grupe bile ostatak »chialistic« masovnog pokreta, gdje su u jednom drugom slučaju osnove vlasti bile sačuvane u procesu akomodiranja koji se razvijao između starih vladajućih grupa i klasa koje su se pojavljivale.¹³

Gdje nije bilo takvog akomodiranja, niti takvog kontinuiteta u kulturnoj tradiciji, **uniformnosti mišljenja** između većeg broja ljudi, postojala je suprematski uzdignuta legitimnost, superordinirana svim tradicionalnim standardima ili partikularizmu profesionalnih kodova. Citirajući članak Shilsa, spomenut već gore, Kornhouser zaključuje da je u populističkoj demokraciji primat dat »vjerovanju u unutrašnji i središnji validitet narodne volje«.¹⁴

¹¹ W. Kornhouser, *The Politics of Mass Society*, Routledge and Kegan Paul, 1960.

¹² Kornhouser, op. cit., str. 129.

¹³ Ibid., str. 132.

¹⁴ Ibid., str. 103.

Bit problema porijekla »populizma« za Kornhousera leži u činjenici da je vlast u društvu u krizi. Postoji pervazivna atropija normi koje su povezane s vlasti, najmanje između stvarnih dijelova populacije. Pokreti i njihove ideologije isto se tako mogu interpretirati unutar konteksta ove krize vlasti.

Od 1960. godine, interes je za »populizam« bio usmjeren na pokušaj da se shvati mijenjanje prirode politike u nerazvijenim zemljama — »novim nacijama« Trećeg svijeta, prije nego u Sjevernoj Americi ili Evropi. Iza ovoga tipa geografskog interesa proizašle su daljnje modifikacije u isticanju konceptualizacije »populizma«.

U članku koji je prvi puta izašao 1960. godine, Shils dalje razvija te znatno modificira svoje vlastito tumačenje »populizma.¹⁵ Predmetu se sada pristupa od pitanja »**prirode političkog uključivanja** intelektualaca u 'nove države'«. Populistički je pokret u osnovi pokret intelektualaca, te se kao takav mora objasniti u odnosu na motivacionu strukturu intelektualaca, što djelomično zadire u neiskorištene kapacitete intelektualaca u razvijenim zemljama. Partikularni izvor struje iz koje izrasta populistički pokret je »univerzalizam«, za kojega Shils vjeruje da je tipičan za novoobrazovanu stratu u ovim društvima.¹⁶ Ovo stoji u bliskoj i kritičnoj vezi s jednim partikularističkim tradicionalnim pokretom, koji možemo pretpostaviti na putu modernizacije pod tutorstvom strane ekonomije ili vojnog vodstva.

Populizam se zatim javlja iz kontradikcije između prozapadnih ideja intelektualaca u ovim stratama te političkih i ekonomskih struktura u kojima se oni nalaze. Populistička ideologija odražava ove antinomije. Iz gornjih proizlazi tipična idealizacija »naroda«—»people«.

Otuđeni od prirodnih autoriteta svog vlastitog tradicionalnog društva — vladara, sultana, prinčeva, lendlordova i vračeva — od tvoraca svoga modernog društva — stranih vladara i »vesterniziranih« ozakonjenih političara, a isto tako od nezavisnih političara vladajuće partije, intelektualci imaju kao podršku samo »narod«, »afričke vođe-African personality«, »indijske seljake« itd. u svojim traganjima za spasom svoje vlastite duše i spasom cijelog društva.¹⁷

Zbog toga populističke ideologije negiraju postajanje nacije utemeljene na samo postojećim autoritativnim institucijama i na pretpostavci da korijeni budućnosti leže u »plemenu«.

Pa ipak, Shils inzistira da je populistički pokret, prije svega pokret intelektualaca, te da je kao takav više »za« narod nego »protiv« njega. Dok se govoreći narodu poziva na one intelektualce koji su isključeni iz vlasti, on poziva na red one na vlast te ih legitimira u odnosu na pseudotradicionalističke simbole, jer ipak samo u vlasti oni mogu biti oligarhijski i elitistički. Slično svakom drugom tipu režima.¹⁸ Karakterizacija »populista«, očito, još uvijek služi Shilsu za identificiranje prije tipa ideologije nego tipa države. Populizam prema intelektualcima odgovara napetosti između centra i periferije, između metropole i provincije u razvijenim nacijama.

Na vrlo sličan način pristupa populizmu David Apter u svoja dva rada.¹⁹ Poput Shilsa, on raspravlja o predmetu u okviru političkih aspekata moder-

¹⁵ E. A. Shils, »Intellectuals in the Political Development of the New States« u *World Politics*, XII, No. 3, 1960. Članak je preštampan u J. H. Kautsky (izd.), »Political Change in Underdevelopment Countries«, John Wiley & Sons 1962.

¹⁶ Ibid., str. 214-5.

¹⁷ Ibid., str. 125.

¹⁸ Ibid., str. 216-7.

nizacije. Populizam se opet tretira kao aspekt politizacije intelektualaca i njihove ranjivosti populizmom, te djelomično njihove ambivalentne povezanosti sa strukturom vlasti u društvu.

U »Politici modernizacije« »The Politics of Modernization« — Apter razvija dihotomnu tipologiju partija u državama koje se moderniziraju, u kojima je predstavnička vodeća partija u suprotnosti s »partijom solidarnosti«— »party of solidarity«. Prva je tipična za mnoge klasične nezavisne partije kojima upravlja visoko institucionalizirano vodstvo grupe s uokvirenim poslovnim i profesionalnim interesima, reformistima duha i koalicije u organizaciji.²⁰ Posljednji je više zatvoren da bi postao oblikom »političke religije«, to je monopolistička masovna partija koja ima snažno istaknutu ideološku netolerantnu homogenost koja smjera prema karizmatičkom vodstvu.²²

Ovi suprotstavljeni tipovi političke organizacije održavaju glavnu struju unutar političkog sistema novih država. Postoji napetost između dijelova u smislu kolektivnog identiteta (što se ogleda u partijskoj solidarnosti) i potreba, koja ima efektivno značenje pri ostvarivanju kolektivnih ciljeva koji su središte partijske reprezentativnosti.²³ Štoviše, **nomičke strukture**²⁴ daju i reforsiraju identitet koji ili propada ili se razara, ili se štoviše pojavljuje neodređeno definirajući kolektivne ciljeve, a da nisu razvijeni ili su bez institucionaliziranog značenja za ostvarivanje ovih. Preko ovih »otvorenih stepenica«, populistička ideologija, prorok nove političke religije, likvidira napetost, postavlja nove ciljeve i pokretu pribavlja solidarnost. Gdje god u pristupu Aptera pojam modernizacije zaključuje integriranje fokusa, tu je rad Petera Worsleya zasnovan na istom empirijskom materijalu, koji je usmjeren na pojam kolonijalizma. Razlika se može sasvim slučajno pojaviti, ali ona ne ukazuje na temeljne razlike. Dok Apter promatra karakteristike političkih sistema, Worsley usmjeruje svoju pažnju na povijesnu povezanost ovih sistema sa kolonijalnim carstvima i njihovim suvremenim prilikama, koje su u suprotnosti sa velikim blokovskim silama.

Uzimajući ovo kao polazišnu točku, samokontradiktornost i retoričnost u upotrebi takvih obilježja kakva su »neutralan« i »nesvrstan« ili takvih ideala kao nemiješanje i samoopredijeljenje, koji se tako često upotrebljavaju u povezanosti s političkim stanjem afro-azijskim država, Worsley pita, koje su ustvari zajedničke karakteristike koje u ovima postoje. On se zalaže za razvijanje jednog idealnog tipa populizma, kao doprinosa odgovora na ovo pitanje.²⁵

²⁰ Vidi P. Worsley, »The Third World«, Wiedenfeld i Nicholson, 1964. (Posebno gl. IV »Populism«). Njegov napis na LSE konferenciji o »populizmu« 1967. to prezentira pod naslovom »Towards a Definition of Populism«. Kasnije je upotrijebljen više pretežno u raspravi, kao ono što postaje koncizna i jasna formulacija njegova pristupa. Formalni idealni tip pristupa upotrebljava samo u ovom napisu, ali teze u njegovu radu sadržavaju isti u oba slučaja.

¹⁹ D. Apter, *The Political Kingdom in Uganda: A Study in Bureaucratic Nationalism*, Princeton University Press, 1961; D. Apter, *The Politics of Modernization*, University of Chicago Press, 1965. Apter priznaje svoj dug Shilsu za pojam »populizam«.

²⁰ Vidi u vezi s ovom naznakom njegov esej »Political Religion in New States«, C. Geertz (izd.), »Old Societies and New States«, Free Press 1963.

²² »Politics of Modernization«, str. 196-9 i 210-2. Ni jedan od ovih pojmova nije niti partikularno definiran niti konzistentno primijenjen. Ali ovaj nas problem ne treba zadržati ovdje, jer on leži izvan glavne linije naših argumenata.

²³ Dihotomija ni u kom slučaju nije nova u političkoj sociologiji, ali je samo ponovo upućena na tradicionalne teme. Uz »solidarnost« i »reprezentativnost« netko može, naprimjer, čitati »ekspresivno« i »specifično«. (Blumer). O obnavljanju ovih tema raspravlja se u svojim tezama o »The Canadian Campaign for Nuclear Disarmament: A Study in the Dynamics of a Social Movement«, Carleton University, 1968. Glava I. Ovaj odlomak sadržava elemente argumenata sadržanih u sva tri citirana Apterova rada.

²⁴ Pojam NOMIC STRUCTURES razvijen je u N. Eliasa i J. Scotsona, »The Establishment and the Outsiders«, Frank Cass and Co. 1965.

Djelujući unutar striktnih granica, Weberov je pristup istom sadržaju neobičan u odnosu na one za koje drži da se razlikuju od njegovog; on naglašava idealni ili »osmišljeni status« svog modela. Poput Webera, Worsley izvodi iz situacije konfrontiranja hipotetičkog aktera. Worsleyev akter ipak, nije jedna individua, nego **država**. Postoje dvije specijalne karakteristike situacije, u kojima se nalaze takve države. Jedna je od ovih hladni rat.

Na nivou povezanosti između država, jedna važna crta, noseći kao glavnu oznaku »Treći svijet«, prisutna je na ovom nivou samom; oni smatraju da konstituiranje Trećeg svijeta nasuprot Prvom i Drugom (kapitalističkom i komunističkom) valja respektirati.²⁶

Druge zajedničke osobine položaja ovih država jesu: njihova zajednička nerazvijenost, položaj u kojemu su one suprostavljene drugim svjetovima, kao onima koji postoje u modelima ekonomskog razvoja. Worsley pokazuje, da je ova dimenzija njihove situacije čak više istaknuta od njihovog isključivanja iz dvaju velikih blokova sila.

Ali osnovna životna situacija nerazvijenosti trajno ostaje te dovodi do neprilika. Na nivou kratkoročnih interesa, postoje oni koji s pragmatičkih postavki teže održati svoj položaj u stanju STATUS QUO (nijedna stvar nije toliko ograničena koliko bi mogla biti), postaju ECM udruženja koja su poput Zambije, spremna da ništa svoju ekonomiju, budući da postoji težnja za rušenjem Smitha i njegovih pristalica (337). Ali svi pronalaze sebe glasajući kao partija »97« zemalja UNCTAD-a protiv šačice razvijenih kapitalističkih zemalja, kakve su USA i Velika Britanija. Komunistička verzija »nekomunističkog« postaje sada čak manje iscrpna kao model, jer postoji komunizam u razvijenom svijetu, naprimjer u SSSR-u i komunizam u nerazvijenom svijetu; posljednji u svoje dvije glavne varijante: kubanski i kineski.²⁷

To je tako unutar ovih dvaju glavnih parametara, pokazuje Worsley, pa je moguće prilično lako izolirati organizacione i ideološke odgovore koji se navode kao »populizam«. Tamo gdje on proteže svoj idealni tip pristupa da bi skrio ideologiju, jasno je da svaki od elemenata u mozaiku ideologije otkriva raznobojnost ovih navedenih unutrašnjih faktora.

On sumira glavne elemente populističke ideologije u slijedeće:

1. Pretpostavka je da društveno-ekonomske klase nisu unakrsni društveni entiteti koji postoje u razvijenim zemljama. Oni smatraju, da ne postoje ili da su mali ostaci kolonijalizma ili »feudalizma« ili jedino počeci (društvena inženjeringa može spriječiti da se oni ne javljaju).

2. Glavni antagonizmi su antagonizmi između društva kao cjeline (nacije) i vanjskog svijeta, te pojedinačno ekskolonijalnih sela budući da svaka sila ili blok teži da direktno kontrolira ili da odlučujuće utječe na razvoj u Africi, Aziji i Latinskoj Americi... Ove sile priječe oslobodanje Trećeg svijeta i razvoj svijesno ili nesvjesno, polazeći od svojih pogrešnih gledišta. Ali čisto »individualistički« nacionalizam onemogućava im da se zajednički identificiraju kao »proleterske nacije« i uz zahtjev rasnog suvereniteta i/ili kontinentalnog identiteta. Iskustvo kolonijalizma iz prošlosti i ovo sadašnje (iskustvo neokolonijalizma) na ovaj način stvara lojalitete, entitete i grupacije (grupacije veće od nacije).

3. Snažan je naglasak usmjeren na kooperativne i komunitarne oblike modernizacije i na »samopomoć«, sa silom kao ključnom društvenom jedinicom, posebno za razvoj u ruralnim sferama (naprimjer, masa je glavni dio zemlje) ... Strategija modernizacije ide prvenstveno od teške industrije, iako se promatra samostalno, budući da je drugačije promatranje nemoguće,

²⁶ Worsley, »Towards a Definition of Populism«, str. 3.

²⁷ Ibid., str. 5-6.

premda se drži da je primjenljivo na agrarna društva, ili na kraju da je »neprirodno« u fiziokratskom smislu — što je odvratn aspekt gradskog života koji je marginalan u odnosu na opći život zemlje.

4. Jedinstvo se nacije ogleda u jednopartijski — a katkada se ogleda i u filozofiji na kojoj počiva partija, nacija, seljački život, te samoaktivnost unutar određenog ideološkog kompleksa.²⁸

Jasno je da se svaki od elemenata povratno odnosi na glavne antinomije razvijene/nerazvijene i kolonijalne/nekolonijalne zemlje ili dominirajuće/dominirane. Iz ove perspektive populizam se shvaća kao konsekvencija povezanosti ovih država s njihovom okolinom i povijesti, prije nego kao karakteristike o samoodržanju sistema.²⁹ Ideologije, krize unutrašnje vlasti, masovni pokreti i otuđeni intelektualci dok ih Worsley može prihvatiti kao sekundarnu diferenciju populizma, zadržani su unutar konteksta ove opozicione situacije.

Za desetak godina života u smislu sociološkog pojma, pojam »populizma« pokupio je varijetete kanonacija, koje ova sjajna biografija pokušava ilustrirati. Ova je zbrka ovdje bolje dokumentirana nego na konferenciji o populizmu koja se prethodno održala na londonskoj ekonomskoj školi u svibnju 1970.³⁰ Na Konferenciji su sudjelovali učenjaci iz osam različitih zemalja, a mnogi su od njih vrlo eminentni stručnjaci na svom području. Njihovu je zajedničku namjeru dobro sumirao prof. Leonard Schapiro, u svojoj javnoj ocjeni konferencije:

Ovaj sastanak ... je isto kao i prije pokušaj da se vidi da li postoji takva stvar kao što je »populizam«, tako nešto što se primjenjuje na različite pokrete kojima je ime uzeto, a kojima je ono nešto više od puke koincidencije imena.³¹

Veličinu takvog zadatka, te raznovrsnost upotrebe riječi, ilustrira jasan zaključak napisa prof. Andreskyja prije konferencije:

Pravim kratku listu raznorodnih značenja koje autori pridaju riječi; jedna je ta po kojoj je populizam svaka vrsta pokreta koji je usmjeren na redistribuciju bogatstva, bez obzira kako je ono postignuto, druga po kojoj populizam mora biti protestni pokret dijela nižih klasa. Treća varijanta u najvećoj mjeri ograničava pokret ne na samo općenito niže klase nego i na djelomično ruralne niže klase. Četvrto je tumačenje da je populizam pokret koji teži sačuvati tradicionalni ruralni način života. Peto je značenje idolizacija seljaštva. S aspekta ovih raznovrsnosti između ovih različitih značenja, mi možemo ili prihvatiti vrlo općenitu definiciju, govoreći da je populizam svaka vrsta pokreta koji teži očuvati ili poboljšati stanje i slobodu nižih klasa, ili možemo specificirati različita značenja.³²

Ne postoji toliko mjesta u ovom eseju da bi smo u detalje ispitali **progres** dvodnevne diskusije na konferenciji; dovoljno je da kažemo da kongregacija na takvoj jednoj iskustvenoj skupštini — koja je tako zanimljiva, jer posjeduje takvu raznovrsnost personalnih i akademskih gledišta, koja prije tendiraju zakomplicirati nego objasniti problem definiranja »populizma«. Pokusna lista karakteristika populističkih pokreta, prema riječima prof. Mac Raea na kraju sastanka, pokazuje da je povećanje partikularizma dobro.

²⁸ Ibid., str. 9—10.

²⁹ Jedan od pristupa populizmu koji ima mnoge sličnosti sa ovim Worsleyevim, ali koji je razvijen na mnogo manje općeniti način, sadržan je u članku D. A. Lower. »The Advent of Populism in Buganda«, in Comp. Studs, in Society and History., svezak 6, 1964., str. 424-44. Vidi također »Comment« L. Fallersa, str. 445-8.

³⁰ Selekcija napisa koji su bili prezentirani na konferenciji kako su bili publicirani slijede: G. Ionescu i E. Gellner (izd.) »Populism: Its Meaning and National Characteristics«, Weidenfeld and Nicholson 1969. Doslovno, izvještaj je o diskusiji bio također načinjen prema učesnicima na konferenciji.

³¹ Doslovni izvještaj, str. 2.

³² Doslovni izvještaj, str. 5.

Populizam prvo uključuje idealizaciju države, pokazuje on, a drugo, primitivizam koji ukazuje na vjerovanje po kojemu je budućnost poboljšana arhajska prošlost. Štoviše taj je stav o državi potpuno ambivalentan. Država opravdava svoje intervencije u društvu u opsegu u kojem ona društvo održava zdravim; ali istovremeno država se smatra definitivnim i jedinim instrumentom društva. Populistička ideologija je personalistička. Ona tu unekoliko uključuje fiziokratski pojam cijelog čovjeka, lokaliste, ksenofobijca, antimilitariste, čovjeka konspirativnog i jako privrženog religiji. Njegova ekonomska ideologija tendira da naglasi lakoću vjerovanja, tekuću reformu prije nego ekonomsko planiranje, te jednu gotovo potpunu suprotnost ekonomskoj konkurenciji. Politička komponenta njegovog svjetskog pogleda uključuje vrlo često antielitizam (iako ga može potaknuti samo jedna elita) i vjerovanje u važnost spontanosti. Manje će često ovo biti apokaliptično sanjarenje usmjereno na populističkog spasitelja ili heroja. Kada je većina ovih stvari prisutna, piše MacRae, postoji populistički pokret, a kada ih nema, on ne postoji.³³

Dok je takva definicija »A TOUR DE FORCE« akademske diplomacije, ona nije u mogućnosti stvoriti rad koji je više efektivan, a koji bi svakodnevno mogao obrađivati sociološke probleme. U posljednjoj analizi, oni nastoje upotpuniti glavni kriterij svake definicije znanosti, ali takav koji nam ne pomaže da spoznamo svijet više jasno negoli ga poznajemo sada. Osnovna crta koja nedostaje na listi karakteristika ovoga tipa je svaki oblik **razumljive povezanosti** između različitih elemenata koji su u njih uključene. Oni su arbitrarno, eklektički i teoretski izolirani.³⁴

Za vrijeme svoga kratkog života, pojam populizma je prešao dug put — od nehegelijanizma u prvom Shilsovu članku do srednjeevropskog realizma MacRaea — ali mi nismo bliže u razvijanju prihvatljivije upotrebe termina. Gdje je greška?

III

Ovaj napis tvrdi da ustvari nije ništa krivo u studiji o populizmu, ukoliko postoji raznovrsnost po svemu sudeći suprotnih i različitih tumačenja. Ustvari, velika raznovrsnost i očita zbrka važan je ključ u prirodi samoga fenomena. Pa ipak u namjeri da razjasni ovu na početku dvojbenu pretpostavku potrebno je na trenutak napustiti našu raspravu o populizmu te pristupiti predmetu sa svih drugih aspekata zajedno. Veza ruralnih s urbanim elementima u društvu pokazuje tendenciju tajnog zbuñivanja sociologa. Dugo je vremena u povijesti sociologije ovo bilo suprotno dvama polarnim krajevima kontinuumu. Društva koja nisu niti urbana niti ruralna prihvaćaju se na neki način kao prijelazni oblici koji bi se eventualno mogli eliminirati — zato ih nitko ne treba smatrati posebno ozbiljnima. Tamo gdje su oni objekti sociološke analize, oni su to nesumnjivo s jedne urbane točke gledišta.

³³ Ibid., str. 130-1. Postoji vrlo velika sličnost između ove liste i onoga što je izjavio profesor Berlin (ibid. str. 140-5.). Ovo nije reproducirano ovdje, budući da izbjegavam ponavljanje, te budući da je teško koncizno razlučiti gledišta prof. Berlina iz navedenoga. Vidi također listu karakteristika, koje predlaže prof. P. Willey, u Ionescu i Gelnerr, op. cit., str. 167-8.

³⁴ Glavni pristup definiranju populizma, kojega je naveo prof. Berlin na konferenciji bio je taj, kojega on zove »Cindrella complex«, »kojim označavam slijedeće: da postoji cipela — riječ populizam — za koju negdje postoji podloga po kojoj korača. Postoje sve vrste koraka koje su prilično podešeni, ali mi ne smijemo upasti u klopku ovih posnih koraka. Obično se zapitkujemo u vezi s ovim cipelama; negdje, mi osjećamo sigurno, da postoji grana čistog populizma. Ovo je nukleus populizma, njegova bit. Svi su drugi populizmi derivacije i varijacije ove, no negdje postoji i vrebna čisti populizam, koji može trajati šest mjeseci, ili postojati samo u jednom mjestu... Ovo je platonski idealni populizam, svi su drugi razvodnjeni i pervezni oblici ovoga. (Ibid. str., 139.)

Od prošlog rata ipak se interes za društvima koja nisu niti urbana niti ruralna razvijao prilično brzo unutar društvenih znanosti, principijelno u antropologiji koja je napustila svoje prvotne fikcije zasnovane na primitivizmu. Alfred Kroeber je osobito uspješno (gotovo genijalno) prešao preko ovako postavljenih predkoncepta i otvorio, 1948, godine, kontroverzu nad prirodom takvih društava koja danas još uvijek postoje. On je zatim, raspravljajući o ortodoksno ruralno urbanoj opoziciji napisao:

Središnje mjesto zauzimaju seljaci. Seljaci su u potpunosti ruralni — usprkos tome što žive u povezanosti s gradskim tržištima, oni čine dio klase u široj populaciji u koju su uključeni gradski centri, katkada glavni dragovi metropole. Oni čine dio društva s parcijalnom kulturom. Njima nedostaje izolacija, politička autonomija i samodovoljnost plemenske populacije; ali njihove lokalne zajednice sadržavaju mnoge elemente njihova identiteta, integracije, te privrženosti zemlji i kulturi.

Ovo je vjerojatno do sada najveći u literaturi citirani odlomak o seoskim društvima te, kao što je Geertz zapazio, u ovom je malom odlomku Kroeber težio formulirati više jasno i točno ono što postaje tema dana u kasnijim antropološkim studijama o seljaštvu.³⁷ Popularnost je ovoga isto tolika velika kao i popularnost rada Roberta Redfielda i Kroebera, koji u svom eseju o »Peasant Society and Culture« izvode izvornu pretpostavku u potpuno izoštrenoj perspektivi.³⁸ Redfieldovo je zanimanje bilo parcijalno, u povezanosti »dijela« i »cjeline« na razini kulture, u stupnjevima autonomnosti i interpenetracije »Great Tradition« i »Little Community«. Kasniji se učenjaci ipak nadovezuju na ove temelje te počinju ispitivati strukturalni položaj seljaka u političkom³⁹ i ekonomskom životu.⁴⁰

Što je značaj »parcijalno totalnog« pristupa? Djelomično u antropologiji, ali također i u sociologiji njegova je potencijalna važnost značajna, budući da omogućuje pojedincu pokretanje iz prijašnjih u biti predominantnih organizacijskih modela društva u druge. Određeni model pretpostavlja da su neki bitni elementi seoske društvene organizacije i kulture osnovne pretpostavke i podrška određenim strukturalnim komponentama u širem društvu. To upućuje, također, da su jednako prisutnost »velike tradicije« i države u društvu zavisni od seljaštva, premda ne potpuno od svog, zbog ekonomske eksploatacije ovoga stratum.

Pojmovno se rekonstrukcija seoskog društva zasniva na pretpostavci po kojoj je **međuzavisnost uvijek nepotpuna**, po kojoj su elementi strukture u »parcijalu« i »totalu« karakteristični kao kontradiktorni, te kroz uzajamno potporne veze, koje su daleko od idilične integracije starijih plemenskih modela seoskog društva, gdje postoji napetost i konflikt, koji često dovodi velika carstva na rub propasti.⁴¹

³⁵ Čitalac, naravno, prepoznaje termin »ruralan« i »urban«, koji je upotrijebljen ovdje kao priučan termin kojim se objašnjava različitost dihotomije modela ili kontinuuma slične vrste. Netko ih može lako supstituirati u »predindustrijski« i »industrijski«, ili »jednostavan« i »kompleksan«, naprimjer.

³⁶ A. L. Kroeber, »Anthropology: Cultural Models and Processes«, Harcourt, Brace and World, 1963, str. 92. Original je izdat 1948.

³⁷ C. Geertz, »Studies in Peasant Life: Community and Society«, in B. J. Siegel (ed.) Biennial Review of Anthropology, 1961, Stanford University Press, str. 1.

³⁸ R. Redfield, »The Little Community and Peasant Society and Culture«, University of Chicago Press, 1967. Original je izdat 1956. godine.

³⁹ Vidi naprimjer L. Mair, »New Nations«, Wiedenfeld i Nicholson, 1963; T. Shanin »The Peasantry as a Political Factor«, Soc. Rev. SV. 14. No. 1, 1966.

⁴⁰ Vidi naprimjer, J. Halpern, »The Changing Village Community«, Prentice Hall, 1967 i »Peasant Culture and Urbanization in Yugoslavia«, in »Human Organization«, Sv. 24, No. 2, 1965.

⁴¹ Vidi na primjer S. N. Eisenstadt, »The Political Systems of Empires«, Free Press.

Ne može se kazati, pozivajući se na »totalni parcijalni« pojam, da ovaj rješava probleme prirode jedinice analize, koji muče sociologiju od njenog početka. Priroda »parcijala« i »totala« zamišljena je jednako neodređeno, te isto tako opstoji uz mnoštvo veza koje između njih postoje.⁴² Poteškoće koje se javljaju ne smiju nas sprječiti da sagledamo pristup koji ocrtava centralnu karakteristiku seoskih društava koja još više potiču stvaranje razumljive zbrke u prikazivanju populizma.

Moja je namjera u ovom članku shvatiti mnoge od distinktivnih karakteristika u odgovoru populiste u kontekstu tipa »parcijalnih/totalnih struktura« koje analiziraju antropolozi koji izučavaju seoska društva. Glavni se elementi društvene situacije seljaka daju vrlo jasno sumirati.

Seljaštvo je karakteristično »djelomično unutar«, a »djelomično izvan« šireg spleta tržišnih veza. Seljaci ne čine jedinstvenu klasu definiranu u terminima njene povezanosti sa sredstvima proizvodnje, ali je pojam »masa« također neadekvatan, zbog »komunalističkog naglaska« koji su mu pridavali raniji antropolozi. Seljaci nisu stratum unutar jedinstvene hijerarhije strata, budući da njima obično dominiraju elite čiji je položaj, kao takvih, izvan seoskog društva. U razumijevanju svakog društva centralni su procesi promjene; ali seljaci i ne-seljaci često su uključeni u različite i prilično kontradiktorne procese. Ove suprotnosti ipak primoravaju seljaka da uđe u širu strukturalnu cjelinu od one koju zahvaća seoska zajednica — selo. On je dio političkih, ekonomskih i kulturnih cjelina, koje uključuju ne-ruralne elemente.⁴³ Ali, zapravo, koliko je moguće biografiju »populizma« izložiti u odnosu na »parcijalni/totalni« pojam? Nije li ovo samo jedan više izolirani doprinos literaturi ili smo mi možda u mogućnosti da postignemo neku sintezu kroz ovo što smo izložili.

Premda ruralna Amerika nije ruralno društvo, ona dijeli mnoge karakteristike »parcijalne/totalne« situacije.⁴⁴ Ovo se vidi iz prvog članka Shilsa, u kojemu on jasno ukazuje da centralne teme populističke ideologije proizlaze iz jezgrovnih elemenata »Great Tradition« — »velike tradicije« američkog liberalizma. U ruralnoj je situaciji ipak postojao relativno slab razvoj institucio-

⁴² Nedostatak je jasnoće u definiciji istakao Kroeber u prikazu (koji je gore citiran) u kojemu ukazuje na seljaštvo kao na »klasni segment« šire socijalne cjeline. Usprkos nesuglasnosti između sociologa u preciziranju detalja definicije »klase«, postoji vjerojatno jednoglasnost u povezanosti klase s podjelom rada. Termin »segment« s druge strane ne nosi takav teret; on se obično upotrebljava precizno u odnosu na koektivite koji ne djeluju međusobno zavisno kroz podjelu rada. Pojam bi se klasnog segmenta zato pojavio ne samo kao u potpunosti nejasan u svojim intencijama nego čak kao samokontradiktoran, kao u težnji da se definiraju »parcijalna društva«.

Parsons sugerira, da bi se termin »parcijalni društveni sistem« trebao upotrijebiti u odnosu na sve društvene sisteme koji ne dolaze u dodir sa svim bitnim funkcionalnim zahtjevima u dugom periodu postojanja unutar svojih vlastitih resursa, rezervirajući pri tome termin »društvo« za one sisteme koji sadržavaju sve strukturalne i funkcionalne temelje jednog zavisnog postojećeg sistema«. (Vidi Parsons, »Social System«, Routledge and Kegan Paul, 1951, str. 19) Gdje god se ne javlja problem u primjeni ove definicije, tu nam se na kraju jasno i logički konsekventno prezentira i jasan kriterij »parcijalnosti«. Ni u kom slučaju nije određeno da je ova upotreba u DUHU onih antropologa koji prihvaćaju pristup »parcijalno društvo« u analiziranju seljaštva. Redfieldova studija »Peasant Society and Culture« ne otkriva indicaciju prema kojoj su seljaci funkcionalno zavisni od ili samo empirijski povezani sa širom društvenom cjelinom. Obje bi se pozicije jednako dobro mogle dokumentirati na osnovi njegove rasprave.

⁴³ Cf. Primjedba Alina Tourainea, kao doprinos raspravi na konferenciji LSE je:

Potaknut sam jednom važnom činjenicom preko koje se društvena i institucionalna struktura društva, unutar kojih se javlja populizam, izgleda dijeli u dva dijela. Na jednoj strani glavni problemi javljaju između nekih ekonomskih centara, koji su djelomično unutar društva a djelomično izvan njega, a koji se uzimaju kao neka invazija izvana ili kao neka dominacija, ali koja su ipak prisutna unutar društva. S druge strane, postoji, ako smijem istaći, masa — riječ nije naročito dobra — koja je djelomično angažirana u procesu promjene a djelomično, još uvijek stoji izvan njega. Zbog toga postoji kontradikcija između ova dva elementa političke i ekonomske situacije (doslovan izvještaj str. 136).

Moj je engleski pomalo nejasan, ali bez sumnje, radi se o stvarnoj činjenici, koja ukazuje da je ovo jedan nepobitan doprinos u jeziku koji je stran izlagaču. Ipak mislim da je osnovni cilj postignut dok zadržavam prikaz na uvidu.

nalnog aparata — pravnog zakona, o kojem je zavisila djelotvornost demokracije. Ovi su dijelovi američke populacije zato unutar i izvan američkog društva.

Ideološki, njih podržava »Great tradition« uz skup generalnih vrijednosnih preskripcija; ali se ova lokalna situacija ne upliće u strukturu formalne organizacije i institucija kroz koje se akcije uvode u šire društvo. Populistički pokret zato crpi svoju energiju iz restrukturiranja institucionalnog aparata, dok ga i dalje trajno privlači sveta formula američkog liberalizma.⁴⁵

Korisnost je ovog pristupa preforsirana, osvrnemo li se na Lipseta i Trowa i njihove pretpostavke o makartizmu. Svaki od njih naglašava **isključenje** određenih strata, djelomično sitne gradske buržoazije, koje formiraju glavne procese i centre moći u američkom životu. Ali činjenica o isključenju samom ne daje cjelovit izvještaj modusu političkog odgovora kojega je razvio populistički pokret u Americi... Kao što nam je pokazao Shils, u konstruiranju njihovih ideologija i u formuliranju njihovih ciljeva o institucionalnoj organizaciji, ovi pokreti neprestano ukazuju na bitne temelje vokabulara i simbolicizma koji karakteriziraju glavnu struju američkog liberalizma. Zato samo isključivanje moramo uzimati **parcijalno**. Američki populizam vuče porijeklo iz potpune integriranosti malih gradova i ruralnog društva u strukturu američkog kapitalizma, različite autonomije i parcijalnih statusnih elemenata lokalne društvene strukture. Dok poslijeratni američki kapitalizam kao cjelina prosperira, neprestano se razvijajući, mali su gradovi i ruralna područja često iz ovog isključeni, stisnuti unutar svojih nacionalno širokih ideoloških odnošajnih okvira i materijalnih realiteta lokalnog života.

Okrenemo li se Kornhousercovom prikazu populističke demokracije, ponovo nam se suprotstavljaju granice jednog u biti unitarnog modela društva. U okosnici takvog modela, Kornhouser samo pronalazi mjesto rušenja normi koje su povezane s vlasti, kao predstadijem populizma. Može se također dogoditi, kao što će tekuća diskusija pokazati, da je vlast u društvu u krizi, budući da jedan veći dio društva **nikada nije bio više integriran u društvo**. Zato se može očekivati da će populistička demokracija iznijeti ne samo gdje su se pojavile određene norme povezane sa vlašću, nego i također situaciju gdje institucionalne forme liberalne demokracije ne ukazuju na vezu sa strukturalnom situacijom stvarnih dijelova populacije, te gdje postaju populistički mobilizirane, izvan ove, skupine institucionalnih normi. Worsleyevo tretiranje populizma u Trećem svijetu, ukazuje na otvoreno konfrontiranje »parcijalnog/totalnog« problema. Jedinica analize razlikuje se od one koju su prihvatili raniji pisci po tome što on gleda na političke i ekonomske sisteme svjetskog kapitalizma u komunizmu te se, konsekventno tome, tip parcijalnosti kojega on uzima razlikuje od onoga koji je bio zacrtan u prethodnoj raspravi. Ali, mnogi su od ključnih elemenata analize isti. Populistički se odgovor prenesen na Worsleyev idealno-tipski model populističke ideologije odnosi na one države koje su već primorane da se uključe u svjetska tržišta i strategije, ali je njihovo uključivanje **nepotpuno**. Mnogi aspekti njihova razvoja, uključujući ovdje njihov ideologijski vokabular, proizlaze direktno iz karakteristika velikih ekonomskih i vojnih blokova razvijenih država. Ali ovi aspekti, još

⁴⁵ Izniman položaj ruralne Amerike zadavao je uvijek nevolje onima koji su pokušavali zahvaćati društva kao jedinstvenu cjelinu. Naprimjer oni koji izučavaju stratifikaciju u tetiranju populacije na farmama obično uzimaju kao kriterij za klasificiranje profesionalni status, kao onaj koji leži izvan ortodoksno manuelno-nemanuelne sheme. Pogledaj naprimjer, S. M. Lipset i Bendix, »Social Mobility in Industrial Society«, University of California Press, 1966 — passim.

uvijek zadržavaju periferijske i agrarne situacije te lokalne perspektive seljaštva — masu njihove populacije. Worsleyev prikaz ipak nije bez greške. Prvo, Worsley je gotovo u zabludi kada se usmjeruje na Treći svijet zato što on ne obrađuje populizam koji se javlja samo tamo gdje dolazi do »konfrontacije svjetova«. Mi obrađujemo **trajan** fenomen politike seoskih društava. Svojom konceptualizacijom Worsley je isključio vrlo slične probleme koji se javljaju iz povezanosti seoskih (ruralnih) elemenata s industrijskim društvom u već razvijenim zemljama — vrstu povezanosti koju su ispitali Shils i Lipset. Konačno, **monolitni i simplistički** pojam kapitalizma kojega on obrađuje, tendira ka pojednostavljenju problema.⁴⁵

Jedan vrlo važan aspekt objašnjenja populizma leži u činjenici da **određeni elementi seoskog društva** sami od sebe postaju kapitalistički. Kapitalizam nije zapravo »izvan izvoga«, kao opasne vanjske sile. Društvo posjeduje neki okvir kojega nameće sama tržišna ekonomija, tako da je kapitalizam »u ovom okviru«.

Zbog toga ideološka ambivalentnost populista, primjećuje Shils, u odnosu na tradicionalne elite te njihovu pojavu paradoksalnost i samokontradiktornost — ističu tradicionalni **simboli legitimnosti**, dok ih odbacuju tradicionalne vlasti. Starije se elite identificiraju s agencijama vanjskoga svijeta, koje su u mogućnosti penetrirati neprijateljske utjecaje toga svijeta na seosko društvo. Gdje, kao što je slučaj u mnogim seoskim društvima, tradicionalni zakonodavci sami sebe »izuzimaju« iz seoskog društva; vesternizacija ove elite samo pospješuje izbijanje konflikata. Intelektualci selektirani onako kako su ih selektirali Shils i Apter, ali isto tako prominentno oblikovani u Worsleyevu radu, **podstiču** ovu ambivalentnost.⁴⁷ Intelektualci su zahvaćeni između uključivanja u ove šire sisteme i identifikacije sa seljacima (među koje su oni često bili stavljeni).

Njihovo uvježbavanje i odgoj povezuju ih sa kako bliskim zapadnoevropskim tako i sa istočnoevropskim ideologijama, koje im omogućuju da se upoznaju s konkretnim ekonomskim i društvenim ciljevima, te **tehničkim** i organizacionim sredstvima za njihovo realiziranje. Intelektualci, međutim ostaju isključeni iz centara ekonomske moći i političke dominacije, oni ostaju u **vanjskom** svijetu. U vanjskom se svijetu od njih zahtijeva da dijele perspektive »totala«, dok je dioba stvarne situacije »parcijalna«. Andrej Walicki je, govoreći na Konferenciji L S E rekao:

Inteligencija je u zaostalim zemljama proizvod karaktera sukoba sa razvijenim zemljama...

Nastoji li onda netko dati opis populističke ideologije, kao što to pokušava Mac Rae, taj može zapaziti da ove ideologije pokazuju vrlo jasno društvenu situaciju ljudi koje proizvodi sama ta situacija. Pozitivna procjena države i ekonomskog razvoja uvijek je striktno određena i kvalificirana te pokazuje da se ove uzima kao sredstva za postignuće ciljeva, koji su definirani kao, u osnovi, ciljevi, porijeklo kojih je u seoskom pogledu na dobar život. Uzme li netko kao pretpostavku »parcijalnu/totalnu« situaciju unutar koje ove ideologije postoje, ograničavajući se na njih, umjesto na uniformne modele

⁴⁵ Cf. N. Smelser, »Theory of Collective Behavior«, Routledge and Kegan Paul, 1962. Pogledaj njegovu diskusiju »o orijentirnim normama« pokreta, u glavi IX.

⁴⁶ U ovom se odnosu pojavljuje Worsleyevo prihvaćanje nekritične perspektive samih populista.

⁴⁷ Zanimljivo je primijetiti da je original NARODNICHESTVO u ruskom jeziku bio pokret intelektualaca, ali situacija nam ne dopušta da ih opišemo ovdje.

društva koji prevladavaju u političkoj sociologiji, onda se intelektualci javljaju samo kao marginalne grupe koje imaju »alijenirajuće motivacione orientacije«. ⁴⁹ Drugim riječima, objašnjenje se populizma zasniva na vrsti pretpostavke o »devijanci« koja uznemiruje teoriju društvenih pokreta uopće. Lideri populističkih pokreta nisu drugo do politički devijanti koji ili »guraju« ili »vuku« individue u masovne pokrete, a da ih ne štite, a to sa nekom vrstom socijalnopsihološke čarolije. Kornhouserov svezak ističe i objašnjava ove pretpostavke.

U stvari, mnogo se pitanja javljaju »primjenom« parcijalne/totalne sheme u analizi populizma (jasno, smisao u kojemu se oba termina »parcijal« i »total« upotrebljavaju nije identičan u svim primjerima prije spomenutim: američki biznismen u malom gradu pedesetih godina ne stoji u **potpuno** istom tipu veze sa »cijelim« društvom, kao što stoje intelektualci u suvremenom Trećem svijetu u odnosu na velike blokovske sile. Vjerojatno bi slijedeća stepenica u razvoju ovog pristupa bio prikaz tipologije »parcijalne/totalne« povezanosti, te zbroj određenih kriterija za njihovo sistematsko distingviranje. Pa ipak, jasno je da je perspektiva, s obzirom na program, uvelike značajna za političku sociologiju. Zaključak na koji nas može ispitivanje populizma navesti je da glavna smetnja pojmovnoj jasnosti leži u odsutnosti opće okosnice iz političke sociologije, koju prisvaja tip strukture kojega ovdje analiziramo. Premda bih uporno zahtijevao prihvaćanje »parcijalne/totalne« okosnice, priključujući se jednoj soluciji u izučavanju »populizma«, mnoge su od pojmovnih poteškoća i kontradikcija razjašnjene uvodom u političke strukture »parcijalnih društava«. Nedostaje li ovo, pristupi konceptualizacije ne omogućavaju (inherentno ne omogućavaju) integriranje u sve različite aspekte fenomena populizma.

»Populism«:

A BRIEF BIOGRAPHY

Summary

Within the past ten years the vocabulary of political sociology has been augmented by the addition of the word 'populism'. Its general acceptance has yet to be achieved; but in past five years its use has spread enormously. The purpose of the paper is to provide a brief 'biography' of the concept of 'populism', examining the changing way in which the word has come to be used in its lifetime. It is argued that the confusion which has attended the growth in its use is not merely a semantic problem, arising from the inability of various writers to define their terms, but an important indicator of the nature of the phenomena. The major difficulty is seen as lying in the lack of an acceptable general theoretical framework within which to handle the political development of peasant societies. The notion of such societies as 'part societies', widespread in current anthropology, is examined as a possible starting point for such a general framework.

⁴⁸ Doslovan izvještaj, str. 124.

⁴⁹ Terminologija u vezi s ovom točkom uzeta je iz diskusije Talcotta Parsonsa, u kojoj on govori o prirodni političkih promjena u »The Social System« Routledge and Kegan Paul, 1951, Glava XI, pogledaj isto na str. 520 ff.

Kratka biografija: JOHN ALLCOCK, je diplomirao sociologiju na sveučilištu Leicester, 1965-6. Studije je nastavio na sveučilištu Carleton, Ottawa. Pročelnik je za sociologiju u Leicesteru 1965-6. Sada predaje sociologiju na sveučilištu Bradford.

Prevela: Marija Paštar